

„Merre tovább HOP? – helyzetértékelés és jövőbeni kitekintés”

Gábor János

Vidékfejlesztési Minisztérium
Halászati Operatív Program Irányító Hatósági Osztály

Egy időponthoz kötött – esetünkben a 2011-es HAKI Napok megrendezésének időpontja – értékelésben nehéz számba venni mindazt a szerteágazó tevékenységet, ami a program időarányos teljesítését mutatja be.

Ez vonatkozik az Európai Bizottságra is, de minden évben értékelik a tagállamok „teljesítményét”. A hosszú átfutási idő miatt a legfrissebb forrás, amiből az összehasonlítás során meríteni lehet, az a Halászati Főigazgatóság (DG MARE) 2010. október 31-i összefoglalója. Az igen részletes kimutatásból csak néhány adatot emelünk ki, amely megmutatja az éppen aktuális helyzetünket a többiekhez képest. Természetesen azóta nem csak a mi adataink változtak meg, hanem a többi tagállamé is, de azért az adatok mutatják a tendenciát. Ezek szerint elmondható, hogy az alábbi paraméterek esetében valahol a középmezőnyben foglalunk helyet. A Halászati Operatív Programunk elfogadásával a 20-22. helyen vagyunk, ami némileg magyarázza a végrehajtásának késedelmes indulását. A HOP magyarországi működtetését leíró ún. Ellenőrzési és Működési Rendszerleírásának a Bizottság általi elfogadásában elfoglalt 14. helyünk a „programgyorsításunkat” mutatja. A tengernélküliségünkből fakadó prioritás meghatározásában a többi tengelyhez viszonyítottan az akvakultúra előtérbe helyezésében a 3. hely az ágazat hangsúlyos fejlesztési szándékát hangsúlyozza. Nagyon érdekes mutató a forrásarányos adminisztráció. Ez azt mutatja, hogy az adott tagállam programja megvalósításához mekkora apparátust foglalkoztat – esetünkben a 12-13. hely a középmezőnyt jelenti. A forrásokra vonatkozó kötelezettségvállalásban elfoglalt 17. és a megvalósult fejlesztések utáni ún. forráslehívásban elfoglalt 19. helyünk nem csak a kései indulást szemlélteti, hanem az akvakultúra és halfeldolgozó fejlesztések időigényét is. Még egyszer utalnánk arra, hogy ezek a számok egy „pillanatkép” elemzését mutatják és a program előrehaladtával változhatnak és reményeink szerint változni is fognak elsősorban az utolsó megállapítás százalékos értékeinek tekintetében.

A HOP 3-as tengelye szerinti összevont programok - Közösségi Halmarketing Program 2011-2015 (KHMP) valamint a Közösségi Tudástranszfer Program 2011-2015 (KHTP).

A KHMP megalkotásában a halászati ágazat közel száz képviselője vett részt. A KHMP kiemelt célja a hazai halkultúra erősítése és a lakosság halfogyasztásának növelése az éves 4 kg/fő/év értékről 2015-re 6 kg/fő/év-re. A KHMP vázát 33+1, többségében marketing alapú projektszerű program adja, és hosszú távú célkitűzése a magyar halászati ágazat gazdasági, környezeti és társadalmi értelemben vett fenntartható fejlődésének biztosítása. Általános célkitűzésként fogalmazódott meg a magyar lakosság egészséges táplálkozásának elősegítése, a magyar lakosság halfogyasztási színvonalának emelése, a már említett alacsony hazai halfogyasztás növelése és a kereslet/kínálat összhangjának biztosítása, valamint a Magyarországon megtermelt halászati termékek piaci versenyképességének biztosítása.

A KHMP speciális célkitűzéseket is tartalmaz, mint pl. a biztonságos halhús-előállítás termelési alapjainak és feltételrendszerének biztosítása, a halászati ágazat társadalmi megítélésének javítása, a piaci felméréseken és elemzéseken alapuló közösségi szinten megvalósuló marketingakciók hatékonyságának növelése, tekintettel arra, hogy ennek a programnak a professzionális lebonyolítása nem nélkülözheti a halfogyasztási szokások felmérését.

A KHTP megalkotása helyzetfeltárással indult, és több programot foglal magában, melyek elsősorban az innováció, a tudástranszfer megteremtésére irányulnak – a HOP 3. tengelye alatt található négy intézkedésből hármat fed le. A felzárkóztatási stratégia sarokkövei az innovációs tevékenység és a versenyképesség. Az oktatás, a kutatás és az innováció eredményes működése nélkül hazánk nem lehet sikeres.

A KHTP széleskörű szakmai együttműködésen és társadalmi egyeztetésen alapszik, és a munkában 57 szervezet vett részt, folyamatos egyeztetések zajlottak.

Specifikus céljai:

- természetes vízi halászati élőhelyek fenntartható fejlesztése,
- innovatív fejlesztések az akvakultúrában,
- természeti erőforrást fenntartó akvakultúra technológiák kidolgozása és tesztelése. Mindegyik specifikus cél alatt további célok kerültek megfogalmazásra.

Horizontális céljai:

- átfogó termék-nyomonkövethetőségi politika és rendszer kidolgozása,
- elektronikus aukciós rendszer kialakítása és kísérleti bevezetése,
- szakmai készségek és ismeretek fejlesztése,
- hazai és nemzetközi technológia transzfer, információ átadás, szaktanácsadás és együttműködések,
- halegészségügyi horizontális program,
- innovatív technológiák fejlesztését, bevezetését szolgáló infrastruktúra (tesztkörnyezet) kialakítása,
- stratégiai keretek, a program megvalósítása, minőségbiztosítása.

Mindkét program előkészítését óriási munka előzte meg. Megvalósításuk az Irányító Hatóság (IH) számára is kihívást jelent, hiszen a programokat a közigazgatási eljárási törvény keretei között kell megvalósítani, és a megvalósítás részletei, hogyanja jelenleg kidolgozás alatt állnak. A kisebb programsomagok pályázati rendszerben kerülnek megvalósításra, a nagyobb programsomagokra az IH pedig közbeszerzést ír ki: a cél a hosszú távú gondolkodásra való törekvés, és egy olyan rendszer felállítása, amely túlmutat a jelenlegi programozási időszakon. Jelenleg folyik a HOP 3-as tengelye szerinti támogatási rendszert szabályozó miniszteri rendelet véglegesítése, melynek alapján a pályázati felhívások fogják a részletes szabályokat tartalmazni.

A HOP félidős felülvizsgálata

Az Európai Halászati Alapról szóló 1198/2006/EK tanácsi rendelet 49. cikke értelmében el kell készíteni a magyarországi HOP félidős értékélését a 498/2007/EK rendelet 27. cikke alapján. Az elkészült jelentést 2011. június 30-ig kell benyújtani az EU Bizottság részére. Az értékelést független értékelő szervezetnek kell végeznie a Bizottság által előre megadott tematika szerint, ezért nyílt közbeszerzési eljárás keretében került kiválasztásra a nyertes ajánlattevő, az Agrár-Európa Tanácsadó Iroda Kft.

Az értékelésnek be kell mutatnia a HOP célrendszer relevanciáját. A célrendszer lebontásra került a Nemzeti Halászati Stratégiai Tervre (NHST), a HOP-ra és a jogcímrendeletre, MVH közleményekre. Az NHST-ben három fő feladatcsoport került meghatározásra: a lakosság biztonságos és egészséges hal élelmiszerral történő ellátása, a környezetbarát- és víztakarékos haltermelési technológia fejlesztése, és a haltermelők versenyképességének javítása. Az értékelők eddig megállapították, hogy a HOP célrendszere megfelel az NHST-nek és a HOP-nak – lényegi módosítás a stratégián és a programon nem szükséges.

Az elemzések a szakmai szervezetek, a végrehajtásban résztvevő intézmények és a kedvezményezettekkel végzett interjúk keretében adott válaszok alapján készül.

A HOP 2-es tengelye szerinti megítélt beruházási kérelmek támogatásai

A HOP kezdete óta 6,3 milliárd forint összegű támogatásra történt kötelezettségvállalás - ami döntő többségében (6,1 milliárd forint) a 60 mikro-, 39 kis- és 11 középvállalkozás támogatását jelenti. A közel száz mikro- és kisvállalkozásnak megítélt támogatás aránya az eddigi beruházási támogatások 93%-a. Az összesített adatokból kiemelhető a halfeldolgozással kapcsolatos élelmiszeripari beruházások 6%-os aránya, amelynek növekedésére különösen a technológia fejlesztés területén a választékbővítés érdekében számítunk a jövőben. A feldolgozó szektort eddig 8 kérelmező képviselte – közülük 5 volt mikro- vagy kisvállalkozás. Mint az a 2-es tengely bemutatásánál már említésre került, a halászati beruházási támogatásokat csak kkv-k kaphatják, ami vonatkozik a halfeldolgozókra is. A halgazdálkodási beruházások tökeigényességét jelzi, hogy a kérelmezők közül 26-an, az összes kérelmező mintegy negyede igényelt százmillió forint

felett támogatást. Ezek a „nagy projektek” tették ki az eddigi kötelezettségvállalt összeg 64%-át közel négy milliárd forintot. Az érem másik oldalaként beszélni kell azokról a kérelmezőkről, akik éltek az egyszerűsített lehetőséggel és csak meghatározott haltermelésben alkalmazott gépek és berendezések beszerzésére vállalkoztak. Ilyen „kis projektet” nyújtott be a kérelmezők 18%-a – 20 vállalkozás 145 millió forint támogatási értékben, ami a teljes kötelezettségvállalt keret 2%-a. Ez az alacsony százalék is azt szemlélteti, hogy „kis projektekkel” is sikerrel lehet indulni a fejlesztések támogatása során. Az eddig befejezett és lezárt fejlesztések száma 35. Ezek az adatok bizonyítják, hogy az ágazat felnőtt a feladathoz és sikeresen pályázik a forrásokra.

Halastavi Környezetgazdálkodási Program (HKP)

Az Agrár-vidékfejlesztési támogatások keretében 2009-ig lehetőség volt a mezőgazdasági alapból az extenzív halastavi élőhelyek kompenzációs támogatására, de ez 2010-től az AKG-ből ebben a formában a továbbiakban uniós társfinanszírozással nem nyújtható. A továbbra is környezetvédelmi és nem halászati támogatásnak tartott kompenzációt elsősorban a támogatás folytonosságának fenntartását szem előtt tartva a HOP-ból kell nyújtani.

A magyar tógazdasági haltermelés jellemzője, hogy bár a halastavak nagyon sok természetvédelmi szempontból értékes növénynek és állatfajnak biztosítanak élő- és táplálkozó helyet, ezen állományok fenntartásának jelentős költségei a termelőket terhelik. A vidékfejlesztési miniszter rendelete alapján az Európai Halászati Alap társfinanszírozásában megvalósuló Halászati Operatív Program 2. prioritási tengelye szerinti vízi környezet védelmével kapcsolatos intézkedések feltételeiről szóló jogszabály alapján lehetőség lesz a haltermelők részleges kompenzációjára a természetvédelmi jellegű szolgáltatásaikért. A támogatás célja a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, a környezettudatos gazdálkodás és a fenntartható táj-használat kialakítása, és ennek függvényében a környezet állapotának javítása, valamint a gazdaságok életképességének és gazdasági hatékonyságának növelése a támogatási rendeletben meghatározott kötelezettségvállalások megvalósításával.

Támogatási kérelmet az első körben 2011 utolsó negyedében lehet majd benyújtani az MVH Központi Szervéhez. Lehetőség lesz a valamilyen okból az első körben nem igénylők részére 2012 nyarán kérelmeik benyújtására, de a kétszeri beadási lehetőség természetesen nem azt jelenti, hogy egyazon területre kétszer lehet kompenzációs igény benyújtani, hanem azt, hogy ha valamely vállalkozás nem tudta kérelmét az első kérelmezési időszakban benyújtani, akkor ezt a következő évben megtehesse. Több benyújtási lehetőség erre a kompenzációra az 5 éves kötelezettségvállalási idő miatt nem lesz.

Forrásátcsoportosítás.

Ismerve az eddigi kötelezettségvállalások egyébként örvendetes, közel ötven százalékos nagyságát, jogosan merül fel a kérdés, hogyan fogjuk a 2011-es beru-

házási igényt és a HKP támogatási igényét kielégíteni. El kell ismerni, hogy a HOP esetében 2011-re forrásfeszültség alakult ki.

Jelenleg a kettes tengely szerinti források csak a 3-as tengelyből való forrását-csoportosítással tudják biztosítani megfelelő mértékben a beruházási és a HKP igényeket. Ezért az IH javaslata alapján miniszteri döntés született arról, hogy a hármas tengely konvergencia területeken rendelkezésre álló forrásaiból a 2-es tengelyre forrását-csoportosítás történik. Itt kell aláhúzni, hogy a HKP forrása nem a 3-as tengelyből kerül biztosításra – az átcsoportosítás az egész kettes tengelyes forrás emelésére vonatkozik. Ugyanakkor nagy valószínűséggel még így is élni kell a 2011-es beruházási kérelmek esetében a pontszámhatár meghúzásával. A 2012-es és a 2013-as beruházási kérelmek forrása a maradványösszeg és a meg nem valósult beruházások és más támogatások visszaáramló összegei lesznek, ami az eddigieknél lényegesen kisebb keretet fog jelenteni. A szűkösebb források elosztásánál a beruházási lehetőségeket inkább a fejlesztésekre kell majd fókuszálni.